

dr hab. Sławomir A. Kamiński Konserwator Dziej Sztuki
ul: Warszawska 2/32
87-100 Toruń

Prace konserwatorskie i restauratorskie przy dwóch ołtarzach bocznych z kościoła parafialnego p.w. św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Janisławicach

Toruń 2024

Konserwator Dziej Sztuki
dr hab. Sławomir A. Kamiński prof. UMK
Nr dypl. 1914
87-100 TORUŃ, ul. Warszawska 2/32
tel. 601 991 509
NIP 956 189 39 33

Stan zachowania ołtarza bocznego p.w. Św. Małgorzaty z kościoła parafialnego p.w. Św. Małgorzaty z Janisławic.

Powierzchnia ołtarza pokryta jest kurzem, który zalega powierzchniowo, a częściowo trwale wkleił się w powierzchnię zewnętrznej warstwy malarskiej i werniksu, powodując ich zszarzenie i pociemnienie. Warstwy powierzchniowe pożółkły pod działaniem światła i wywołanym nim sieciowaniem warstw olejnych. Widoczne jest rozluźnienie konstrukcji ołtarza- spękania widoczne na uszakach oraz mechaniczne osłabienie struktury drewna na skutek działania różnic wilgotności oraz żerowania drewnojadów, widoczne braki w snycerce- ubytki rąk i fragmentów skrzydeł w puttach. Widoczne są również zniszczenia powstałe na skutek uszkodzeń mechanicznych. Na powierzchni obiektu widoczne są otwory wylotowe po owadach. Ołtarz jest kilkakrotnie przemalowany i przezłożony materiałami nieszlachetnymi. Wtórne warstwy malarskie leżą bezpośrednio na sobie. Widoczne są odspojenia na różnej głębokości, pokryte następnie warstwami kolejnych przemalowań. W efekcie zewnętrzna warstwa polichromii ma nierówną powierzchnię, o niskiej wartości estetycznej, artystycznej i technicznej. Rzeźby i inne aplikacje ruchome na ołtarzu również zostały przemalowane i częściowo przezłożone materiałami nieszlachetnymi.

Obrazy z ołtarza: Obraz Św. Małgorzata.

Na powierzchni obrazu widoczne są zabrudzenia powierzchniowe i miejscowe przetarcia warstwy malarskiej. Podobrazie płócienne o słabym napięciu na krosna malarskie świadczące o utracie elastyczności płótna. W prawej części obrazu widoczne są skośne pęknięcia warstwy malarskiej wraz z gruntem, formujące się w łuski o podniesionych brzegach, świadczące o osłabionej adhezji warstw do podłoża.

Obraz MB.

Na powierzchni obrazu widoczne są zabrudzenia powierzchniowe i miejscowe przetarcia warstwy malarskiej utrudniające czytelność kompozycji. Widoczne ślady korozji materiałów nieszlachetnych.

Nakładane kolejne warstwy powłok olejnych oraz materiałów nieszlachetnych na powierzchnię ołtarza oraz elementy snycerskie spowodowały zatarcie pierwotnej formy rzeźbiarskiej w dekoracjach i aplikacjach umieszczonych na obiekcie. Stan całego obiektu wraz z obrazami wymaga przeprowadzenia pełnych prac konserwatorskich i restauratorskich.

Program prac konserwatorskich i restauratorskich przy ołtarzu bocznym p.w. Św. Małgorzaty z kościoła parafialnego p.w. Św. Małgorzaty w Janisławicach

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i merytorycznej przed przystąpieniem do prac (fotografie ogólne i makrofotografie zniszczeń).
2. Założenie zabezpieczeń na luźne i odspajające się łuski warstwy malarskiej lub pozłotniczej, proponuje się 2% roztwór metylocelulozy na bibułce japońskiej.
3. Demontaż elementów ruchomych ołtarza (obrazy, rama, rzeźby, ornamenty, itd.).
4. Transport zdemontowanych elementów ołtarza do pracowni.
5. Wykonanie badań technologicznych w celu ustalenia techniki wykonania oryginału oraz pierwotnych materiałów a także ustalenia chronologii i techniki wykonania późniejszych nawarstwień, badania stratygraficzne udokumentowane zdjęciami mikroskopowymi (w razie konieczności).

6. Dezynfekcja zagrzybionych elementów ołtarzy. Proponuje się użycie 3% roztworu Biotin R, środka o dużej efektywności biostatycznej i biobójczej w stosunku do grzybów. Proponuje się dezynfekcję bezpośrednią w formie dwukrotnego oprysku w odstępie siedmiu dni.
7. Oczyszczenie powierzchniowe poszczególnych elementów ołtarza (miękkie pędzle i szczoteczki).
8. Usunięcie wtórnych nawarstwień (zapraw, powłok farb, lakierów, werniksów, wtórnych warstw pozłotniczych) metodami opracowanymi na podstawie prób.
9. Podklejenie odspajających się fragmentów oryginalnych warstwy gruntu, warstw malarskiej i pozłotniczej (dobór środków na podstawie prób).
10. Dezynsekcja zaatakowanego przez owady drewna. Proponuje się użycie preparatu XIREIN środka skutecznego wobec owadów z rodziny kołatkowatych.
11. Impregnacja elementów drewnianych zniszczonych przez owady (tam gdzie to konieczne) Proponuje się wprowadzenie 10-15% roztworu Paraloidu B-72 w toluenie poprzez iniekcję, smarowanie lub metodą zanurzeniową lub próżniową (metoda dobrana do stopnia zniszczenia danego elementu).
12. Usunięcie nadmiaru impregnatu z powierzchni impregnowanych elementów.
13. Wzmocnienie rozluźnionej konstrukcji szafy ołtarzowej.
14. Oczyszczenie lica obrazów z luźnych nawarstwień powierzchniowych (miękkie pędzle i szczoteczki).
15. Zabezpieczenie lica obrazów połączone ze wstępnym prostowaniem i prekonsolidacją.
16. Zdjęcie obrazów z krosien lub wtórnego podobrazia stałego (w razie konieczności).
17. Oczyszczenie odwrocia obrazów.
18. Zdjęcie zabezpieczeń i oczyszczenie lica obrazów, usunięcie pociemniałego werniksu i wtórnych przemalowań.

19. Reperacje podobrazia w obrazach (sklejenie rozdarć, sklejenie pęknięć, uzupełnianie ubytków podobrazia płóciennego, ewentualne doklejenie krajek).
20. Konsolidacja warstw leżących na płótnie.
21. Uzupełnienie ubytków zaprawy kitem emulsyjnym.
22. Opracowanie faktury kitów zgodnie z powierzchnią oryginału.
23. Dublaż obrazów (w razie konieczności).
24. Nabicie obrazów na nowe fazowane i ruchome krosna malarskie (w razie konieczności).
25. Założenie werniksu retuszerskiego na powierzchnie obrazów.
26. Uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej obrazów żywicznymi farbami konserwatorskimi.
27. Naniesienie werniksu końcowego na powierzchnie obrazów.
28. Podklejenie odspojonych od podłoża łusek warstw gruntu, malarskiej i pozłotniczej rzeźb (1,5% klej rybi).
29. Zdjęcie przemalowań i wtórnych warstw pozłotniczych z rzeźb (mieszaniny rozpuszczalników metody dobrane na podstawie prób).
30. Uzupełnienie brakujących fragmentów drewna (fleki z sezonowanego drewna lipowego, kit epoksydowy Araldite SV/HV 427).
31. Rekonstrukcja brakujących elementów rzeźbiarskich i snycerskich.
32. Przeklejenie drewna w ubytkach warstwy gruntu (klej króliczy 10%).
33. Założenie w miejscach ubytków gruntu - zaprawa kredowo-klejowa.
34. Opracowanie kitów.
35. Uzupełnienie ubytków warstw pozłotniczych.
36. Podmalowanie kitów kolorem lokalnym farbami akwarelowymi.
37. Naniesienie werniksu retuszerskiego.
38. Uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej rzeźb żywicznymi farbami konserwatorskimi.
39. Naniesienie werniksu końcowego.
40. Uzupełnienie ubytków drewna i ewentualna rekonstrukcja brakujących fragmentów w elementach ruchomych i szafach ołtarzowych.

41. Uzupełnienie ubytków w warstwie oryginalnej zaprawy.
42. Uzupełnienie ubytków warstw dekoracji malarskiej i pozłotniczej.
43. Montaż elementów ruchomych.
44. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej fotograficznej i merytorycznej przeprowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich.

Stan zachowania ołtarza bocznego p.w. Ukrzyżowania z kościoła parafialnego p.w. Św. Małgorzaty z Janisławic.

Powierzchnia ołtarza pokryta jest kurzem, który zalega powierzchniowo, a częściowo trwale wkleił się w powierzchnię zewnętrznej warstwy malarskiej i werniksu, powodując ich zszarzenie i pociemnienie. Warstwy powierzchniowe pożółkły pod działaniem światła i wywołanym nim sieciowaniem warstw olejnych. Widoczne jest rozluźnienie konstrukcji ołtarza- spękania widoczne na uszakach oraz mechaniczne osłabienie struktury drewna na skutek działania różnic wilgotności oraz żerowania drewnojadów- ubytki rąk i skrzydełek w puttach. Widoczne są również zniszczenia powstałe na skutek uszkodzeń mechanicznych. Na powierzchni obiektu widoczne są otwory wylotowe powodowane owadami. Ołtarz jest kilkakrotnie przemalowany i przezłożony materiałami nieszlachetnymi. Wtórne warstwy malarskie leżą bezpośrednio na sobie. Widoczne są odspojenia na różnej głębokości, pokryte następnie warstwami kolejnych przemalowań. W efekcie zewnętrzna warstwa polichromii ma nierówną powierzchnię, o niskiej wartości estetycznej, artystycznej i technicznej. Rzeźby i inne aplikacje ruchome na ołtarzu również zostały przemalowane i częściowo przezłożone materiałami nieszlachetnymi.

Obraz z ołtarza Jezusa Miłosiernego.

Na powierzchni obrazu widoczne są zabrudzenia powierzchniowe.

Rzeźba Ukrzyżowanie

Na powierzchni widoczne są zabrudzenia powierzchniowe i miejscowe przetarcia warstwy malarskiej. Widoczne ślady korozji materiałów nieszlachetnych.

Nakładane kolejne warstwy powłok olejnych oraz materiałów nieszlachetnych na powierzchnię ołtarza oraz elementy snycerskie spowodowały zatarcie pierwotnej formy rzeźbiarskiej w dekoracjach i aplikacjach umieszczonych na obiekcie. Stan całego obiektu wraz z obrazami wymaga przeprowadzenia pełnych prac konserwatorskich i restauratorskich.

Program prac konserwatorskich i restauratorskich przy ołtarzu bocznym p.w. Ukrzyżowania z kościoła parafialnego p.w. Św. Małgorzaty w Janisławicach

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i merytorycznej przed przystąpieniem do prac (fotografie ogólne i makrofotografie zniszczeń).
2. Założenie zabezpieczeń na luźne i odspajające się łuski warstwy malarskiej lub pozłotniczej, proponuje się 2% roztwór metylocelulozy na bibułce japońskiej.
3. Demontaż elementów ruchomych ołtarza (obraz, rama, rzeźby, ornamenty, itd.).
4. Transport zdemontowanych elementów ołtarza do pracowni.
5. Wykonanie badań technologicznych w celu ustalenia techniki wykonania oryginału oraz pierwotnych materiałów a także ustalenia chronologii i techniki wykonania późniejszych nawarstwień, badania stratygraficzne udokumentowane zdjęciami mikroskopowymi (w razie konieczności).

6. Dezynfekcja zagrzybionych elementów ołtarzy. Proponuje się użycie 3% roztworu Biotin R, środka o dużej efektywności biostatycznej i biobójczej w stosunku do grzybów. Proponuje się dezynfekcję bezpośrednią w formie dwukrotnego oprysku w odstępie siedmiu dni.
7. Oczyszczenie powierzchniowe poszczególnych elementów ołtarzy (miękkie pędzle i szczoteczki).
8. Usunięcie wtórnych nawarstwień (zapraw, powłok farb, lakierów, werniksów, wtórnych warstw pozłotniczych) metodami opracowanymi na podstawie prób.
9. Podklejenie odspajających się fragmentów oryginalnych warstwy gruntu, warstw malarskiej i pozłotniczej (dobór środków na podstawie prób).
10. Dezynsekcja zaatakowanego przez owady drewna. Proponuje się użycie preparatu XIREIN środka skutecznego wobec owadów z rodziny kołatkowatych.
11. Impregnacja elementów drewnianych zniszczonych przez owady (tam gdzie to konieczne) Proponuje się wprowadzenie 10-15% roztworu Paraloidu B-72 w toluenie poprzez iniekcję, smarowanie lub metodą zanurzeniową lub próżniową (metoda dobrana do stopnia zniszczenia danego elementu).
12. Usunięcie nadmiaru impregnatu z powierzchni impregnowanych elementów.
13. Wzmocnienie rozluźnionej konstrukcji szafy ołtarzowej.
14. Podklejenie ruchomych łusek warstw gruntu, malarskiej i pozłotniczej rzeźb (1,5% klej rybi).
15. Zdjęcie przemalowań i wtórnych warstw pozłotniczych z rzeźb (mieszaniny rozpuszczalników metody dobrane na podstawie prób).
16. Uzupełnienie brakujących fragmentów drewna (flecki z sezonowanego drewna lipowego, kit epoksydowy Araldite SV/HV 427).
17. Rekonstrukcja brakujących elementów rzeźbiarskich i snycerskich.
18. Przeklejenie drewna w ubytkach warstwy gruntu (klej króliczy 10%).
19. Założenie w miejscach ubytków gruntu - zaprawa kredowo-klejowa.

20. Opracowanie kitów.
21. Uzupełnienie ubytków warstw pozłotniczych.
22. Podmalowanie kitów kolorem lokalnym farbami akwarelowymi.
23. Naniesienie werniksu retuszarskiego.
24. Uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej rzeźb żywicznymi farbami konserwatorskimi.
25. Naniesienie werniksu końcowego.
26. Uzupełnienie ubytków drewna i ewentualna rekonstrukcja brakujących fragmentów w elementach ruchomych i szafach ołtarzowych.
27. Uzupełnienie ubytków w warstwie oryginalnej zaprawy.
28. Uzupełnienie ubytków warstw dekoracji malarskiej i pozłotniczej.
29. Montaż elementów ruchomych.
30. Przeniesienie obrazu „Jezus Miłosierny”, znajdujący się obecnie w retabulum ołtarza, wyeksponowanie pierwotnej kompozycji „Grupa Ukrzyżowania”
31. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej fotograficznej i merytorycznej przeprowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich.

Konserwator Dziej Sztuki
dr hab. Sławomir A. Kamiński prof. UMK
Nr dypl. 1914
87-100 TORUŃ, ul. Warszawska 2/32
tel. 601 991 509
NIP 956 189 39 33

Ołtarz boczny p.w. św. Małgorzaty z kościoła parafialnego p.w. św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Janisławicach

Wysokość ołtarza: 420 cm

Szerokość ołtarza: 240

Obraz Matka Boska z Dzieciątkiem 120 cm x 90 cm

Obraz św. Małgorzata: 130 cm x 100 cm

Ołtarz boczny p.w. Ukrzyżowania z kościoła parafialnego p.w. św. Małgorzaty Dziewicy i
Męczennicy w Janisławicach

Wysokość ołtarza: 420 cm

Szerokość ołtarza: 240 cm